

॥ ਅਧਿਆਇ-32 ॥

ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਖੋਜ, ਵਰਤ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ, ਬਾਬਾ ਦੇ ਸਰਕਾਰ ।

ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਹੇਮਾਂਡਪੰਤ ਨੇ ਦੋ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। 1. ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਦੀ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਈਸ਼ਵਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ। 2. ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਗੋਖਲੇ, ਜਿਹੜੀ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਤੋਂ ਵਰਤ ਰੱਖ ਰਹੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਪੂਰਨਪੋਲੀ ਦਾ ਭੋਜਨ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਇਆ।

ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਾਂਡਪੰਤ ਬੋਹੜ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬੋਹੜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਅਤੇ ਟਾਹਣੀਆਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਫੈਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਧਰਵ ਮੂਲਮਧ : ਸ਼ਾਖਮ (ਗੀਤਾ 15ਵਾਂ ਅਧਿਆਇ, ਸਲੋਕ 1) ਇਸ ਦਰੱਖਤ ਦੇ ਗੁਣ, ਪੋਸ਼ਕ ਅਤੇ ਅੰਕੁਰ, ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਭੋਗਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਹਨ। ਜੜ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨੀਭੂਤ ਕੰਮ ਹੈ, ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਵਲ ਫੈਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਰੱਖਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਬੜੀ ਹੀ ਅਦਭੁੱਤ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਸਰੂਪ, ਸ਼ੁਰੂ ਅਤੇ ਅੰਤ ਦਾ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਦਾ। ਇਸ ਸਖਤ ਜੜ੍ਹ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਦਰੱਖਤ ਨੂੰ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰੀ ਰਾਹ ਤੋਂ ਲੰਘਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲੇ। ਇਸ ਰਾਹ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵੱਧਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਯੋਗ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ।

ਅਤੇ ਇਸ

ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਸਾਰ-ਯਾਤਰਾ ਸੁਖਾਲੀ ਅਤੇ ਖੈਰੀਅਤ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਦਾ ਅਨੁਭਵ, ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦੱਸਿਆ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਉਸ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਚਲੀਏ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਯਕੀਨਨ ਹੀ ਸ਼ਰਧਾ, ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲੇਗੀ।

ਇਕ ਵਕਤ ਅਸੀਂ ਚਾਰ ਸਾਥੀ ਮਿਲਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਅਧਿਯਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਮੂਲ ਸਰੂਪ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ। ਇਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸੁਚੇਤਤਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਦੂਜਿਆਂ ਉਪਰ ਨਿਰਭਰ ਰਹਿਣਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ 'ਤੇ ਦੂਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਧੰਨ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੰਗ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਅਜ਼ਾਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੀਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਸਦਾ ਬਦਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਸਿਰਫ ਨਿਰਾਕਾਰ ਹੀ ਸਦੀਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੱਚ ਅਤੇ ਝੂਠ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਚੌਥੇ (ਆਪ ਬਾਬਾ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ

। ਪੱਕਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਅਤੇ ਪੰਜਭੂਤ ਸਰੀਰ ਆਦਿ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਗੁਰੂ ਦੇਵ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ ਹੈ, ਸਭ ਦਾ ਪਾਲਣ ਹਾਰ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਚਾਰੇ ਸਾਥੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚ, ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਚੱਲ ਪਏ। ਅਸੀਂ ਚਾਰ ਵਿਦਵਾਨ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਦਦ ਲਏ ਕੇਵਲ ਆਪਣੀ ਅਜ਼ਾਦ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਹੀ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਵਣਜਾਰਾ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ, “ਹੇ ਸੱਜਣੋਂ! ਇੰਨੀ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਕਿਧਰ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ?” ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ, “ਜੰਗਲ ਵਲ!” ਉਸ ਨੇ ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਕਿ ਜੰਗਲ ਵਲ ਜਾਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਹੈ?” ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਟਾਲ-ਮਟੋਲ ਵਾਲਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਮਕਸਦ ਸੰਘਣੇ ਭਿਆਨਕ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਯਾ ਆ ਗਈ। ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਨਿਮਰ ਹੋ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ, “ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਗੁਪਤ ਖੋਜ ਬਾਰੇ ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਦੱਸੋ, ਪਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੁਪਹਿਰ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਗਰਮੀ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦੀ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਕੁਝ ਪਲ ਆਰਾਮ ਕਰੋ ਅਤੇ ਚਾਹ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲਵੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸੱਬਰ ਅਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਕ ਦੇ ਇਸ ਅਨਜਾਣ ਭਿਆਨਕ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੀ ਤੀਬਰ ਇੱਛਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਯੋਗ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਕ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਲਵੋ।” ਉਸ ਦੀ ਨਿਮਰ ਬੇਨਤੀ ‘ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਅੱਗੇ ਵੱਧੇ। ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੰਗਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਰਾਹ ਦੇ ਸੀ। ਦਰੱਖਤ ਇੰਨੇ ਉੱਚੇ ਅਤੇ ਸੰਘਣੇ ਸੀ ਕਿ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸੀ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰਾਹ ਭੁੱਲ ਗਏ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਇਧਰ ਉਧਰ ਭਟਕਦੇ ਰਹੇ। ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਥਾਂ ‘ਤੇ ਫੇਰ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਥੋਂ ਪਹਿਲੇ ਤੁਰੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹੀ ਵਣਜਾਰਾ ਸਾਨੂੰ ਫੇਰ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ, “ਆਪਣੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਉਪਰ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਇਕ ਕੰਮ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਵੱਡਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਛੋਟਾ, ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਸੱਚੇ ਪੁਰਖਾਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ।

।” ਇਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਲਈ ਫੇਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਫੇਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਠੁਕਰਾ ਕੇ ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦੇ ਸਰਲ ਅਤੇ ਗੂੜ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਤਿੰਨੋਂ ਸਾਥੀ ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਪਏ। ਹੁਣ ਪਾਠਕ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਕਿੰਨੇ ਹੰਕਾਰੀ ਸਨ। ਮੈਂ ਭੁੱਖ ਅਤੇ ਪਿਆਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਵਿਆਕੁਲ ਤਾਂ ਸੀ, ਵਣਜਾਰੇ ਦੇ ਅਨੌਖੇ ਪਿਆਰ ਨੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਖਿੱਚ ਲਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਿਦਵਾਨ ਸਮਝਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਦਯਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਅਨਜਾਣ ਹੀ ਸੀ। ਵਣਜਾਰਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਕ ਸ਼ੂਦਰ, ਅੰਨਪੜ੍ਹ ਅਤੇ ਗਵਾਰ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਦਯਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਭੋਜਨ ਦੇ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।

। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਲਈ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਗਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਰੁੱਖੇ-ਸੁੱਕੇ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਆਦਰ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ।

ਭੁੱਖ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇਵ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਸੁਆਲ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਕਿ, “ਇਹ ਸਭ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ?” ਸਾਰੀ ਘਟਨਾ ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ, “ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਫਲਤਾ ਸਿਰਫ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲੇਗੀ। ਮੇਰੇ ਤਿੰਨੋਂ ਸਾਥੀ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਥੋਂ ਚਲੇ ਗਏ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਦਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਨਣਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਖੂਹ ਦੇ ਕੋਲ ਲੈ ਗਏ ਅਤੇ ਰਸੀ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿਚ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਥੱਲੇ ਅਤੇ ਪੈਰ ਉਪਰ ਵੱਲ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਫੁੱਟ ਦੀ ਉਚਾਈ 'ਤੇ ਸੀ, ਨਾ ਮੈਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਹੀ ਛੂਹ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਜਾ ਸਕਣ ਦੀ ਕੋਈ ਉਮੀਦ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੱਠੇ ਲਟਕਾ ਕੇ ਉਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਲਗਭਗ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਘੰਟਿਆਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਵਾਪਸ ਆਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕਢਿਆ। ਫੇਰ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਲਗੇ ਤੈਨੂੰ ਉਥੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ, “ਮੈਂ ਪਰਮ ਆਨੰਦ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਮੂਰਖ ਪ੍ਰਾਣੀ ਭਲਾ ਇਸ ਆਨੰਦ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।” ਮੇਰਾ ਜਵਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇਵ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਗਾ ਕੇ ਮੇਰੀ ਸਿਫਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਰਖ ਲਿਆ। ਇਕ ਚਿੱੜੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਜਿੰਨੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਵੀ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ। ਆਸ਼ਰਮ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੀ। ਉਥੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਵੀ ਯਾਦ ਭੁੱਲ ਗਈ। ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਖਿਚਾਉ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਬੰਧਨਾ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ

ਮਿਲ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਏਦਾਂ ਹੀ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਹੀ ਚਿੰਬੜੇ ਰਹਿ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਹੀ ਦੇਖਦਾ ਰਹਾਂ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਮੂਰਤ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਸਮਾਉਂਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਣਾ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗਾ ਸਮਝਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰਾ ਸੀ ਉਹ ਆਸ਼ਰਮ ਕਿ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕਦੀ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਮੁੜਿਆ। ਮੇਰੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ, ਘਰ, ਜਾਇਦਾਦ, ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਕੀ ਕਹਾਂ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਸਭ ਕੁਝ ਸੀ। ਮੇਰੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇਵ 'ਤੇ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਏ ਸੀ ਕਿ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਸੁੱਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੇਰਾ ਮਨ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਟਿਕ ਗਈ। ਮੈਂ ਜੜ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਕੇਂਦਰ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਇਕ ਅਲੱਗ ਹੀ ਨਜ਼ਾਰਾ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਤਪੱਸਵੀ ਉਥੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਵਕਤ ਦਾ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਪਛਤਾਵਾ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਗੁਪਤ ਗਿਆਨ ਭੰਡਾਰ ਦਾ ਘੁਮੰਡ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਕਲੰਕ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਅਤੇ ਸੁਧਤਾ ਦਾ ਡਰਾਮਾ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਦਯਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕੀਰਤੀ ਦਾ ਆਪ ਹੀ ਗੁਣਗਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਿਲ ਛੂਹਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਤਪੱਸਵੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਤੋਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਆਤਮ-ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸੁਆਲ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਤਪੱਸਵੀਆਂ ਲਈ ਉਪਯੋਗੀ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕਿਸੇ ਉੱਨਤੀ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੋਈ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ੍ਰੀਚਰਣਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਲੱਗ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਸੀ। ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਅੰਤਰ ਬੋਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਅਧਿਅਨ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਖੋਜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪਈ, ਬਲਕਿ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਮੈਨੂੰ ਦਿਨ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਾਂਗ ਉਜਵਲ ਦਿੱਸਣ ਲਗ ਪਈ। ਕੇਵਲ ਮੇਰੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਖੂਹ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਠੇ ਲਟਕਾਉਣਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਪਰਮਾਨੰਦ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਸਾਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮਹਾਨ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਸੀ। ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣਾ, ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਗਿਆਨੀ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਗਿਆਨ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਚੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਤੀਜਾ ਈਸ਼ਵਰ ਭਗਤ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇਕਾਗਰ ਭਾਵ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਈਸ਼ਵਰ ਹੀ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਈਸ਼ਵਰ ਬਾਰੇ ਸੁਆਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮਦਦ

ਲਏ, ਆਪਣੇ ਆਜ਼ਾਦ ਗਿਆਨ ਦੇ ਆਸਰੇ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਨਿਕਲ ਪਏ। ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ, ਜਿਹੜੇ ਵਿਵੇਕ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਮੂਰਤੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਇਥੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਾਈਂ ਆਪ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਚਰਣ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਅਵਤਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਅਤੇ ਇਹ ਪੱਕੀ ਧਾਰਨਾ ਕਰਕੇ ਕਿ ਅੰਨ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਸ਼ੂਦਰ ਵਣਜਾਰੇ ਦੇ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਵਣਜਾਰੇ ਦੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਸ਼ੁਰਤੀ (ਤੈਤੀਰੀਏ ਉਪਨਿਸ਼ਦ) ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਦਰ ਨਾਲ ਪੂਜਾ ਕਰਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਅਧਿਅਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚਿੱਤ-ਸ਼ੁੱਧੀ ਦੇ ਰਾਹ ਹਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤਕ

। ਆਤਮਾ ਇੰਦਰੀਆਂ, ਮਨ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਸਿਰਫ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਧਰਮ, ਅਰਥ ਅਤੇ ਕਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਆਪਣੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ,

। ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਦੇਖੋ, ਜੋਤਸ਼ੀ ਲੋਕ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ, ਸ੍ਰੀਮਾਨ, ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਗਰੀਬ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਜੋਗੀ ਅਤੇ ਗਾਇਕ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਕ ਅਤਿ ਸ਼ੂਦਰ ਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ, “ਸਾਈਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦੇ ਚਕਰ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਰ ਦੇਣਗੇ।” ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਅੰਨ੍ਹੇ, ਕੋਹੜੀ, ਨਾਥ ਪੰਥੀ, ਨੱਚਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਚਿਤ ਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੀਕ ਵਕਤ 'ਤੇ ਉਹ ਵਣਜਾਰਾ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਰੋਲ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ।

ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਖੂਹ ਵਿਚ 4-5 ਘੰਟੇ ਲਟਕੇ ਰਹਿਣਾ ਇਸ ਨੂੰ ਆਮ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਏਦਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਏਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਰਸੀ ਨਾਲ ਲਟਕਾਏ ਜਾਣ 'ਤੇ ਤਕਲੀਫ ਮਹਿਸੂਸ ਨਾ ਕਰ ਕੇ ਪਰਮਾਨੰਦ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰੇ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਉਸ ਨੂੰ ਪੀੜ ਹੋਣ ਦੀ ਹੀ ਕਲਪਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਧੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਹੀ ਇਥੇ ਉਲੇਖ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਨੰਦ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ—ਪਹਿਲਾ ਸਰੀਰਿਕ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਅਧਿਆਤਮਿਕ। ਈਸ਼ਵਰ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਤਨ ਮਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇੰਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਦੋਂ ਸਾਨੂੰ

ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੀ ਸੂਝ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਸਾਨੂੰ ਸੁੱਖ ਜਾਂ ਦੁੱਖ ਦਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਰਲਿਆ ਮਿਲਿਆ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਪਰਮਾਨੰਦ ਦਾ। ਜਦੋਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਅੰਤਰਮੁੱਖ ਕਰ ਕੇ ਆਤਮਾ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਆਨੰਦ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਵਰਨਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। “ਮੈਂ ਪਰਮਾਨੰਦ ਵਿਚ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਵਰਨਣ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ?” ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਧੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਚੰਚਲ ਇੰਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨਰੂਪੀ ਜਲ ਕੋਲੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਿਆ।

ਵਰਤ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਗੋਖਲੇ

ਬਾਬਾ ਨੇ ਆਪ ਕਦੀ ਵਰਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ, ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਦਿੱਤਾ। ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਮਨ ਕਦੀ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਵ ਹੈ? ਪਹਿਲਾਂ ਆਤਮਾ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਭੁੱਖੇ ਰਹਿ ਕੇ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅੰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਅੱਖ ਨਾਲ ਈਸ਼ਵਰ ਨੂੰ ਦੇਖਾਂਗੇ, ਕਿਸ ਜੀਭ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਸਰਵਣ ਕਰਾਂਗੇ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਤਾਕਤਵਰ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਈਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸਾਧਨਾਵਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ,

ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਕਾਸ਼ੀਬਾਈ ਕਾਨਿਟਕਰ (ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂਬਾਬਾ ਦੀ ਇਕ ਭਗਤ) ਕੋਲੋਂ ਜਾਣ-ਪਹਿਚਾਣ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਲੈ ਕੇ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਗੋਖਲੇ, ਦਾਦਾ ਕੇਲਕਰ ਕੋਲ ਸ਼ਿਰਡੀ ਆਈ। ਉਹ ਪੱਕਾ ਇਰਾਦਾ ਕਰਕੇ ਆਈ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਦੇ ਸ੍ਰੀਚਰਣਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਵਰਤ ਰਖਾਂਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿਰਡੀ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਨੇ ਦਾਦਾ ਕੇਲਕਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ, “ਮੈਂ ਸ਼ਿਮਗਾ (ਹੌਲੀ) ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਣਾ ਪਏ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਇਥੇ ਹੋਣ ਦਾ ਲਾਭ ਹੀ ਕੀ ਹੈ?” ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਔਰਤ ਦਾਦਾ ਕੇਲਕਰ ਨਾਲ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬਾਬਾ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਕੋਲ ਬੈਠੀ ਤਾਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਬਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਵਰਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਕੀ ਹੈ? ਦਾਦਾ ਕੇਲਕਰ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਪੂਰਨਪੋਲੀ ਤਿਆਰ ਕਰੋ। ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖਵਾਉ ਅਤੇ ਆਪ ਖਾਉ।” ਉਹ ਹੌਲੀ ਦੇ ਦਿਨ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਕਤ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਕੇਲਕਰ ਮਾਸਿਕ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸੀ। ਦਾਦਾ ਕੇਲਕਰ ਦੇ ਘਰ ਰੋਟੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਬਾਬਾ ਦੀ ਤਰਕੀਬ ਬਹੁਤ ਵਕਤੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਗੋਖਲੇ ਨੇ ਦਾਦਾ ਕੇਲਕਰ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਕਰਾ ਕੇ ਆਪ ਵੀ ਖਾਧਾ। ਕਿੰਨੀ ਸੁੰਦਰ ਕਥਾ ਹੈ ਅਤੇ

ਕਿੰਨੀ ਸੁੰਦਰ ਉਸ ਦੀ ਸਿਖਿਆ।

ਬਾਬਾ ਦੇ ਸਰਕਾਰ

ਬਾਬਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਚਪਣ ਦੀ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ—

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਛੋਟਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਰੋਜ਼ੀ ਕਮਾਉਣ ਮੈਂ ਬੀਡਗਾਂਵ ਆਇਆ। ਉਥੇ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਮਿਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਲਗਨ ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਦੇਖ ਕੇ ਸੇਠ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਲੜਕੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਕੰਮ 50 ਰੁਪਏ ਦਾ, ਦੂਜੇ ਦਾ 100 ਰੁਪਏ ਦਾ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਦਾ 150 ਰੁਪਏ ਦਾ ਹੋਇਆ। ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਦੁਗੁਣਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਦੇਖ ਕੇ ਸੇਠ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਸਿਫਤ ਵੀ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਪੂਰੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿਰ ਲਈ ਇਕ ਪਗੜੀ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਲਈ ਇਕ ਸ਼ਾਲ ਵੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਉਹ ਪੋਸ਼ਾਕ ਉਦਾਂ ਹੀ ਰੱਖੀ ਰਹੀ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਮੇਰੇ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਮਿਲੇਗਾ, ਉਹ ਅੰਤ ਤੱਕ ਰਹੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਤੋਹਫੇ ਦੀ ਉਸ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰੀ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਲੈ ਜਾਉ।” ਲੋਕ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਮੈਨੂੰ ਦਿਉ, ਮੈਨੂੰ ਦਿਉ।” ਪਰ ਜੇ ਕੁਝ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਉਸਦੇ ਅਰਥ 'ਤੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮੇਰੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ (ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਭੰਡਾਰ) ਭਰਪੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੁੱਟ ਕੇ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਭਰ ਕੇ ਲੈ ਜਾਉ। ਜਿਹੜਾ ਸੱਚੀ ਮਾਂ ਦਾ ਲਾਲ ਹੋਏਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਭਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਫਕੀਰ ਦੀ ਕਲਾ, ਮੇਰੇ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਲੀਲਾ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਰਤਾਅ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਾਲਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਕੀ, ਇਹ ਸਰੀਰ ਮਿਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਸਾਰੇ ਭੂ-ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਫੈਲ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਫੇਰ ਇਹ ਮੌਕਾ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। ਮੈਂ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਜਾਂ ਕਿਤੇ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਮਾਯਾ ਫੇਰ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਤਕਲੀਫ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਏਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉਤਾਵਲਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

